

**Hulumtimi, vlerësimi dhe
zhvillimi i dokumenteve mbi
biodiversitetin, ndikimin
klimatik në biodiversitet,
restaurimin dhe menaxhimin
afatgjatë të habitateve**

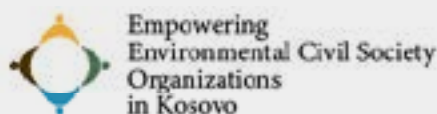

Rëndësia e restaurimit të habitateve

Autor: SRD institute
Botues: EC Ma Ndryshe
Rr. Fehmi Lladrovci Nr.67, Prizren,
Rr. Xhemajl Mustafa 9/1 LL-4 Nr.7
www.ecmandryshe.org
info@ecmandryshe.org
029 222 771

Raporti “Rëndësia e restaurimit të habitateve” u realizua në kuadër të projektit “Fuqizimi i Organizatave Mjedisore të Shoqërisë Civile në Kosovë (EECSOK)” që mbështetet nga Ambasada Suedeze në Prishtinë dhe zbatohet nga Community Development Fund - CDF.

Përmbajtja dhe qëndrimet e paraqitura këtu nuk përfaqësojnë qëndrimin zyrtar të donatorëve.

PËRMBLEDHJE EKZEKUTIVE

Projekti “Hulumtimi, vlerësimi dhe zhvillimi i dokumenteve mbi biodiversitetin, ndikimin e ndryshimeve klimatike në biodiversitet, restaurimin e habitateve dhe menaxhimin afatgjatë të habitateve” synon të ofrojë një qasje ndërdisiplinore, duke integruar planifikimin hapësinor, kornizën ligjore dhe ekspertizën ekologjike me analiza cilësore dhe shkencore. Qëllimi është të krijohet një kuptim gjithëpërfshirës i sfidave që lidhen me biodiversitetin dhe të vendoset një bazë për strategji të menaxhimit adaptiv, të udhëhequra si nga të dhënat ekologjike, ashtu edhe nga dinamika hapësinore. Projekti thekson rëndësinë e bashkëpunimit midis shkencës mjedisore, politikëbërjes dhe dizajnit hapësinor, duke garantuar që veprimet e ardhshme të mbështeten në një perspektivë të informuar dhe gjithëpërfshirëse.

Fokus i veçantë i projektit është identifikimi dhe hartëzimi i zonave të biodiversitetit në rrezik, me theks në Prizren, Suharekë dhe Malet e Sharrit. Përmes vlerësimeve në terren, të dhënave GIS, hartave hapësinore, analizave të ekologjisë hapësinore dhe rishikimit të planeve ekzistuese të menaxhimit, do të identifikohen habitatet kritike. Këto rezultate do të krahasohen me modelet historike dhe aktuale të klimës, me qëllim parashikimin e ndryshimeve të ardhshme ekologjike dhe vlerësimin e ndikimit të ndryshueshmërisë klimatike mbi biodiversitetin. Njëkohësisht, projekti synon të analizojë nevojën për restaurimin e habitateve, duke dokumentuar përfitimet ekologjike dhe sociale që vijnë prej tyre.

Raporti përqendrohet posaçërisht në restaurimin e habitateve, duke shqyrtuar se si strategjitë, mekanizmat e qeverisjes dhe instrumentet e financimit mund të gjenerojnë përfitime ekologjike, sociale dhe ekonomike në të gjitha peizazhet — qofshin ato të mbrojtura apo jo. Përmes një analize të literaturës dhe politikave, tre studimeve krahasuese të rasteve, si dhe një kuadri të përshtatur të vlerësimit të ndikimit me kritere të qarta, raporti identifikon kushtet lehtësuese, pengesat e zakonshme dhe treguesit praktikë që ndihmojnë në planifikimin, monitorimin dhe shkallëzimin e proceseve të restaurimit.

PRAPAVIJA

1

Metodologjia e hulumtimit ndërmarrë në këtë fazë është konceptuar për të vlerësuar dhe dokumentuar rëndësinë ekologjike, sociale dhe ekonomike të restaurimit të habitateve. Ajo mbështetet në një qasje shumëdimensionale, e cila ndërthur shqyrtimin e njohurive ekzistuese me hulumtimin në terren, analizën e rasteve të studimit dhe përfshirjen aktive të palëve të interesit. Procesi fillon me një shqyrtim gjithëpërfshirës të literaturës shkencore dhe dokumenteve të politikave, me synim identifikimin e përfitimeve të evidentuara, metodologjive të përdorura dhe mësimet të nxjerra. Ky shqyrtim plotësohet nga një analizë sistematike e studimeve të rasteve, të cilat ofrojnë njohuri mbi praktikat efektive të restaurimit, sfidat kontekstuale dhe rezultatet e prekshme.

Në mënyrë paralele, realizohen vizita në terren dhe intervista me komunitetet lokale dhe ekspertët mjedisorë për të mbledhur të dhëna dhe perspektiva mbi zonat e mundshme të restaurimit. Të gjitha gjetjet – nga literatura, rastet e studimit, hulumtimi në terren dhe kontributi i palëve të interesuara – përmbledhen në një bazë të dhënash të strukturuar të njohurive, e cila shërben si themel për interpretim dhe reflektim kritik. Rezultatet më pas konsolidohen në një sintezë gjithëpërfshirëse që nxjerr në pah përfitimet shumëplanëshe të përpjekjeve të restaurimit dhe formëson rekomandime të përshtatura për kontekstin, duke orientuar kështu iniciativat e së ardhmes.

Ky hulumtim nis me një shqyrtim të plotë të literaturës mbi restaurimin e habitateve, ku evidentohen temat qendrore, metodat dhe debatet kritike, me qëllim ndërtimin e një baze konceptuale dhe metodologjike të qëndrueshme. Në vijim, analizohen një sërë studimesh rastesh të përzgjedhura, të cilat ilustrojnë qasje të ndryshme të restaurimit, duke mundësuar krahasimin e strukturuar të metodave dhe identifikimin e pikave të forta, kufizimeve dhe rezultateve të tyre. Në ndërthurje, shqyrtimi teorik dhe analiza krahasuese synojnë të ofrojnë një kuptim të plotë e të integruar të strategjive aktuale të përdorura në restaurimin e habitateve. Të tri rastet e studimit reflektojnë logjika të veçanta të restaurimit: (1) restaurimi në shkallë habitati ose pellgu, i fokusuar mbi një entitet ose territor ekologjik; (2) rimëkëmbja e udhëhequr nga speciet kyçe; dhe (3) restaurimi i peizazhit i kushtëzuar nga konfliktet e përdorimit të tokës dhe orientuar drejt zgjidhjeve me shumë përfitime. Për shembull, Projekti i Restaurimit të Deltës së Danubit ilustron se si rikuperimi i ligatinave mbështet integritetin ekologjik dhe ekonominë lokale përmes bashkëpunimit ndërsektorial; rikthimi i rrëqebullit iberik në Malësitë Iberike dëshmon se si planifikimi i fokusuar në një specie mund të katalizojë një rimëkëmbje më të gjerë ekologjike; ndërkohë, Projekti LIFE El Hito në Cuenca, Spanjë, ofron një qasje inovative që ndërthur objektivat e habitatit me interesat e pronarëve të tokës dhe komuniteteve lokale. Këto raste së bashku nënvizojnë rëndësinë e restaurimit të planifikuar në mënyrë të kujdesshme, i cili integron objektivat ekologjike dhe socio-ekonomike.

2

Ky raport sintetizon provat aktuale mbi restaurimin e habitateve për të sqaruar pse dhe si restaurimi shtyn tutje integritetin ekologjik, mirëqenien sociale dhe qëndrueshmërinë ekonomike. Raporti përcakton bazën konceptuale përmes një rishikimi të literaturës dhe politikave dhe e zbaton atë në raste studimi krahasuese për të nxjerrë njohuri të zbatueshme për praktikën dhe vendimmarrjen në kontekstet evropiane.

Ndryshimi i klimës dhe humbja e biodiversitetit janë rreziqe që përforcojnë njëra-tjetrën dhe që restaurimi mund të ndihmojë në adresimin e tyre. Habitatet e restauruara sekuestrojnë karbonin dhe zbutin ndikimet klimatike duke stabilizuar tokat, duke rregulluar ujin dhe duke moderuar mikroklimat lokale. Në të njëjtën kohë, restaurimi forcon qëndrueshmërinë ekologjike - duke zgjeruar cilësinë dhe lidhshmërinë e habitatit në mënyrë që speciet të mund të përshtaten me kushtet në ndryshim dhe duke zvogëluar cenueshmërinë në nivel sistemi.

Restaurimi nuk është më eksperimental në nivelin e politikave. Dekada e OKB-së për Restaurimin e Ekosistemit (2021–2030) përcakton një mandat global për të shkallëzuar veprimin, ndërsa objektivat evropiane e përfshijnë restaurimin brenda legjisllacionit dhe planifikimit thelbësor mjedisor, duke krijuar rrugë për financim, monitorim dhe administrim afatgjatë. Ky institucionalizim përkthehet në praktika, standarde dhe mekanizma investimi të vendosura që mundësojnë zbatimin në terren.

Duke njohur peizazhet shumëfunktionale të Evropës, ky studim merr në konsideratë si zonat e mbrojtura ashtu edhe ato jo të mbrojtura, duke filluar nga insektet ujore si taksa roje. Si bioindikatorë të ndjeshëm, insektet ujore pasqyrojnë cilësinë e ujit, gjendjen hidromorfologjike dhe integritetin e habitatit riparian, duke lidhur shëndetin e ujërave të ëmbla me procese më të gjera tokësore. Kjo perspektivë mbështet një qasje të integruar që lidh qëllimet e ruajtjes me bujqësinë, zhvillimin urban dhe përdorime të tjera të tokës, duke udhëhequr restaurimin aty ku jep kthimet më të mëdha ekologjike dhe socio-ekonomike.

PËRFITIMET E RESTAURIMIT TË HABITATIT

3

RESTAURIMI I HABITATEVE PËRMIRËSON BIODIVERSITETIN, KLIMËN, AJRIN, UJIN DHE EKONOMINË LOKALE, DUKE RILIDHUR KOMUNITETET ME NATYRËN. OFRON PËRFITIME EKOLOGJIKE, SOCIALE E EKONOMIKE DHE ËSHTË NJË ZGJIDHJE E QËNDRUESHME NDAJ SFIDAVE MJEDISORE DHE KLIMATIKE.

4

KY KAPITULL THEKSON RËNDËSINË E RESTAURIMIT TË HABITATEVE SI NJË ZGJIDHJE THELBËSORE PËR DEGRADIMIN MJEDISOR, RRITJEN E BIODIVERSITETIT DHE ZHVILLIMIN E QËNDRUESHËM. NËNVIZON ROLIN E POLITIKAVE, HULUMTIMEVE SHKENCORE DHE PËRFSHIRJES SË KOMUNITETIT, DUKE TREGUAR SE MEGJITHËSE SFIDAT SI FRAGMENTIMI I HABITATEVE DHE MUNGESA E FINANCIMIT MBETEN, PROJEKTET BASHKËPUNUESE DHE RI-FUTJA E SPECIEVE DËSHMOJNË POTENCIALIN E MADH TË RESTAURIMIT SI INVESTIM STRATEGJIK PËR NATYRËN DHE SHOQËRINË.

SFIDAT E RESTAURIMIT TË PEIZAZHIT NË EVROPË: PENGESA PËR RESTAURIMIN E SUKSESSHËM TË HABITATEVE

5

RESTAURIMI I PEIZAZHIT NË EVROPË PENGOHET NGA SPECIET PUSHTUESE, FRAGMENTIMI I HABITATEVE, PRESIONI EKONOMIK DHE BUROKRACIA, POR OFRON MUNDËSI PËRMES POLITIKAVE TË REJA, RIKTHIMIT NË NATYRË DHE MBËSHTETJES SË KOMUNITETEVE, DUKE KËRKUAR STRATEGJI TË INTEGRUARA E AFATGJATA PËR QËNDRUESHMËRI.

**RESTAURIMI I EKOSISTEMIT,
REZISTENCA NDAJ KLIMËS DHE
PËRFITIMET SOCIOEKONOMIKE**

6

**RESTAURIMI I PEIZAZHIT NË
EVROPË PENGOHET NGA SPECIET
PUSHTUESE, FRAGMENTIMI I
HABITATEVE, PRESIONI EKONOMIK
DHE BUROKRACIA, POR OFRON
MUNDËSI PËRMES LIGJEVE TË
REJA, RIKTHIMIT NË NATYRË DHE
MBËSHTETJES SË KOMUNITETEVE,
DUKE KËRKUAR STRATEGJI TË
INTEGRUARA E AFATGJATA PËR
QËNDRUESHMËRI.**

MONITORIMI I RESTAURIMIT TË HABITATIT: STRATEGJITË, KORNIZAT DHE MJETET

7

**MONITORIMI I RESTAURIMIT TË
HABITATEVE SIGURON MATJEN
E PROGRESIT, PËRSHTATJEN E
STRATEGJIVE DHE BESUESHMËRINË
E PROJEKTEVE, DUKE PËRDORUR
KORNIZA, TEKNOLOGJI MODERNE DHE
NJOHURI LOKALE PËR TË GARANTUAR
RIKUPERIM EKOLOGJIK, PËRFITIME
SOCIOEKONOMIKE DHE ZBUTJE TË
NDRYSHIMEVE KLIMATIKE.**

ROLI I ZHVILLIMIT TË PARTNERITETEVE NË RESTAURIMIN E HABITATIT

8

PARTNERITETET JANË THELBËSORE PËR SUKSESIN E RESTAURIMIT TË HABITATEVE, DUKE BASHKUAR PUSHTETIN EKZEKUTIV, KOMUNITETET, BIZNESET DHE OJQ-TË PËR TË ARRITUR OBJEKTIVA EKOLOGJIKE E SOCIALE. ATO SIGUROJNË ANGAZHIM GJITHËPËRFSHIRËS, NDARJE TË DREJTË TË PËRFITIMEVE, NDËRTIM KAPACITETESH DHE PAJTUESHMËRI LIGJORE, NDËRSA POLITIKAT DHE KORNIZAT SI DIREKTIVA E BE-SË PËR NATYRËN FORCOJNË TRANSPARENCËN DHE QËNDRUESHMËRINË E PROJEKTEVE.

FINANCIMI DHE ASPEKTET EKONOMIKE TË RESTAURIMIT TË HABITATIT

9

RESTAURIMI I EKOSISTEMEVE KËRKON FINANCIM TË QËNDRUESHËM NGA BURIME TË NDRYSHME (PUBLIKE, PRIVATE DHE MEKANIZMA TREGU), DUKE U MBËSHTETUR NË ZGJIDHJE TË BAZUARA NË NATYRË QË GJENEROJNË SI PËRFITIME MJEDISORE, ASHTU EDHE MUNDËSI EKONOMIKE PËR KOMUNITETET LOKALE. PO ASHTU, NËNVIZOHET ROLI I POLITIKAVE, INSTRUMENTEVE FINANCIARE INOVATIVE DHE TEKNOLOGJISË PËR TRANSPARENCË, SI DHE RËNDËSIA E PËRFSHIRJES SË KOMUNITETEVE VENDORE DHE TREGJEVE TË KARBONIT PËR TË SIGURUAR QËNDRUESHMËRI AFATGJATË DHE NDIKIM GLOBAL NË RUAJTJEN E BIODIVERSITETIT.

PËRZGJEDHJA E SPECIEVE PËR RIVENDOSJE NË RESTAURIMIN E HABITATIT

10

**PËRZGJEDHJA E SPECIEVE NË
RESTAURIMIN E HABITATEVE BAZOHET
TE ROLI EKOLOGJIK, PËRSHTATJA
ME KUSHTET AKTUALE, FAKTORËT
BIOGJEOGRAFIKË, MONITORIMI I
VAZHDUESHËM DHE PËRFSHIRJA E
KOMUNITETEVE LOKALE PËR SUKSES
AFATGJATË.**

PËRZGJEDHJA E VENDNDODHJES PËR RESTAURIMIN E HABITATIT

11

PËRZGJEDHJA E VENDNDODHJES PËR RESTAURIMIN E HABITATIT KËRKON VLERËSIMIN E FAKTORËVE EKOLOGJIKË, SOCIO-EKONOMIKË DHE PRAKTIKË, DUKE PËRFSHIRË KUSHTET NATYRORE, BIODIVERSITETIN, PËRDORIMIN E TOKËS, KOSTOT DHE PËRFITIMET, QASJEN DHE MENAXHIMIN AFATGJATË, ME QËLLIM SIGURIMIN E NJË RESTAURIMI TË QËNDRUESHËM DHE EFEKTIV QË SJELL PËRFITIME EKOLOGJIKE DHE SOCIALE.

Për EC:

EC Ma Ndryshe është organizatë me bazë në komunitet, e themeluar në vitin 2006, që angazhohet për zhvillim të qëndrueshëm me qasje gjithëpërfshirëse.

Aktivizmi i EC-it synon një Kosovë ku qeverisja demokratike është pjesëmarrëse, transparente dhe llogaridhënëse, duke siguruar që institucionet, komunitetet dhe palët e interesit të punojnë së bashku drejt një zhvillimi të qëndrueshëm.

Ky vizion promovon vendimmarrjen gjithëpërfshirëse, politika më të fuqishme dhe përfshirje më të madhe të publikut, duke siguruar që qëndrueshmëria të jetë pjesë përbërëse e qeverisjes si në nivel lokal, ashtu edhe në atë kombëtar.

Përmes koordinimit më të mirë institucional, hartimit të politikave të bazuara në dëshmi dhe angazhimit qytetar, angazhimi i EC-it synon të kapërcejë hendekun mes komuniteteve dhe institucioneve, duke siguruar që qeverisja e mirë të sjellë ndryshime të prekshme dhe afatgjata.

Deklarata e vizionit

“Fuqizimi i një Kosove elastike dhe gjithëpërfshirëse, ku komunitetet në mënyrë aktive formojnë institucione të qëndrueshme, të digjitalizuara dhe të ndërgjegjshme”.

Deklarata e misionit

“EC Ma Ndryshe përkrah qeverisjen demokratike dhe zhvillimin e qëndrueshëm në Kosovë duke nxitur zhvillimin e qëndrueshëm socioekonomik, kulturor dhe të gjelbër përmes edukimit digjital, kujdestarisë mjedisore, mobilizimit të komuniteteve, avokimit për vendimmarrje publike me pjesëmarrje dhe kultivimit të partneriteteve strategjike”.

